

Erken Cumhuriyet Döneminde Spor Siyaset İlişkisi Bağlamında İlk Milli Basketbol Maçı ve Takımı

Ali Emrah Tokathloğlu^{1}, Utku Tuna²*

¹ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler, Öğretim Görevlisi Doktor

² İstanbul Gedik Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

*Sorumlu Yazar: aliemrahtokatlioglu@gmail.com

Gönderilme Tarihi: 20.10.2021– Kabul Tarihi: 16.12.2021

Öz

Bu makalenin amacı Türkiye’de basketbolun gelişim evresinde en kritik olaylardan biri olarak sayılması gereken “ilk milli basketbol maçı” gerçekleştiren takımı merkeze alarak erken dönem Türk spor tarihine basketbol perspektifinden bakmak ve dönemin aktörlerini, olaylarını ve değişimlerini, 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları’na gidiş sürecinde hem spor hayatı hem de ulusal ve uluslararası siyaset düzleminde bir politik analiz çerçevesine oturtmaktır. İlk milli maça doğru giden süreci, basketbolun ülkedeki ilk yıllarından başlayarak spor hayatı içindeki yeri ve gelişimini, takımın oluşum şeklini, rakibin seçimindeki ayrıntıyı ve kazandığı başarının sonuçlarını, yönetsel anlamda giderek köklü değişimlere uğrayan Türk sporu ile paralel bir anlatımla değerlendirip 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları’nın “ne ifade ettiğini” tartışma kaygısı taşıyan bu çalışmayı Almanya dönüşünden sonraki süreci etüt ederek sonlandırma çabasıdır. Bu maçın ortaya çıkışının ve takımın kurulmasının çok köklü değişimlerin yaşandığı bir dönemde gerçekleşmiş olması, sporda kulüp merkezli yaşamdan devlet merkezli hiyerarşik düzene, özgür spordan beden eğitimi mükellefiyetine, bireysel ve profesyonel spor anlayışından kitle sporu ve sporun faydacı amaçlarla kullanılması gerekliliği anlayışına geçiş döneminin dinamiklerini inceleme fırsatı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Erken Cumhuriyet Dönemi, Sporun Politikası, Naili Moran, Basketbol

The First National Basketball Game and Team in the Context of the Relationship Between Sports and Politics in the Early Period of Turkish Republic

Abstract

This article aims to analyze Turkey's first national basketball team by focusing on the actors, events, and changes in the modernization period of the country in terms of internal and international politics. The first international game of the team is the main focus of this work in the framework of their aim and will to participate in the Berlin Olympics in 1936. Starting from the first years of the republic, the evaluation of basketball, the means of basketball in the country, the establishment process of the national team, the selection of the rival for the first game, the meaning of the Berlin Olympics, and the results are examined in this study. By searching over the reasons for the emergence of this match and also the establishment of the team; the article tries to give a perspective to the readers about the modernization actions which took place during a period of radical changes country-wide and how they affected the governance of the sport during that period.

Keywords: Early Period of Turkish Republic, Politics of Sport, Naili Moran, Basketball

1. Giriş

Türkiye’de spor tarihi üzerine yapılan çalışmalarda genel olarak izlenen yol kurumları merkeze alarak yapılmıştır. Çalışmalar, olayların ardı ardına sıralanması, betimlenmesi ve genelde resmi söylemi destekleyici biçimde belirli bir konu yahut spor dalına odaklanmak yapılagelmiştir. Spor tarihi çalışmalarındaki kaynak eksikliğinin araştırmacı için yarattığı zorlaştırıcı durum, resmi tarih paralelinde yazılmış kurum merkezli çalışmaların içeriğinin analitik bir çerçevede yeniden ele alınması ve olayları meydana getiren dinamiklerin de açıklanmasıyla giderilebilir. Fakat bunun için başkaca asli bir sorunun çözülmesi gerekmektedir. Bu sorun da sosyo-politik hayatın tam ortasında yer alan “spor alanının” sosyal bilimlerin farklı alanlarında araştırma değerinin yeterince anlaşılabilmesi sorundur. Hayatın her alanında insanın doğrudan ya da dolaylı şekilde, isteyerek ya da istemeyerek temas halinde olduğu spor kavramını sadece “kitlelerin afyonudur” teziyle açıklamak artık yetersiz kalır. Zira bu açıklama sporun tarihi açısından kapsayıcı bir açıklama değildir. İnsana, topluma ve siyasete hem etki eden hem de ondan etkilenen spor, bu haliyle sosyal bilimler içerisinde akademik bir öneme sahiptir ve bu haliyle de spor tarihçiliği akademik bir disiplin olarak kabul edilmeye adaydır. Asıl eksiklik kaynak sayısından değil siyaset bilimi alanında sporun, spor bilimleri alanında da siyasetin ve tarihin çok da kayda değer bir araştırma alanı olarak görülmemesinden kaynaklanır. Bu nedenle spor bilimleri alanında tarih yetkinliği olan bir araştırmacıya, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanında da sporun sosyo-politik boyutlarında uzman bir araştırmacıya nadiren rastlanabilir. Bu makale hem konusu hem de yazarlarının akademik uzmanlık alanları bakımından disiplinler arası bir çalışma ile bu eksiği kapatmanın bir örneği olma iddiasını taşır.

Bu çalışma erken dönem Türk sporunda ve devletçi politikalar ile siyasi iktidarın sporu doğrudan kontrolüne aldığı evredeki spor anlayışının, spor ikliminin ve çok katmanlı yapısının, ilk basketbol milli takımı üzerinden analizini yapmayı amaçlamaktadır. Bu çalışmada olduğu gibi özellikle büyük dönüşümlerin olduğu belirli dönemleri analiz ederken spor yönetimi alanını yalnızca kurumların dönüşümü üzerinden okumak veya merkezden tepeden inme bir anlayış üzerinden değerlendirmek, sporun ve sporun politik tarihinin çok katmanlı yapısının gözden kaçmasına neden olmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinden tarihsel araştırma metodu (Gürbüz ve Şahin, 2014) ile yapılandırılan bu çalışmada, araştırılması amaçlanan olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizi (Yıldırım ve Şimşek, 2008) ile araştırılan konu hakkındaki yazılı kaynakların bulunmasını, incelenmesini ve analizinin yapılmasını sağlayan doküman incelemesi (Karasar, 2012; İslamoğlu ve Alınacak, 2013) yöntemlerinden faydalanarak araştırma konusuna dahil olan kaynak ve belgeler incelenecektir. Bu noktada, her tarihinin yapacağı gibi spor tarihi üzerine çalışanların da olayları, ortaya çıkan kurumları, liderleri, takımları, kendilerini var ettikleri koşullardan bağımsız değerlendirmemesi gerekir. İncelenen şeyler ya da olaylar, kendini meydana getiren sebeplerden, ortaya çıktığı dönemin dinamiklerinden bağımsız değildir.

İşte bu nedenlerle, erken cumhuriyet döneminde Türkiye’de sporun değişen algılanma biçimini ve bu algı değişikliğinin Türk spor hayatındaki yansımalarını dönemin siyasal hayatı ve uluslararası ilişkileri bağlamında değerlendiren bu çalışmada ilk bölüm, okullar ve spor kulüplerinin aktörlüğünde yürütülen spor ilişkilerinin “kendiliğindenliği” ve bu kendiliğindenliğin kurumu olan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCİ) örgütünün var oluş sürecine ve dönem içindeki rolüne ayrılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu’nun son döneminden başlayarak 1930’lu yıllara uzanan anlatımın içerisinde asıl konu olan “basketbol” sporunun uluslararası temsil düzeyindeki başlangıç evresini, hem bu işin aktörleri olan kişiler ve kurumlar hem de sporun ve yayılmasının kendine has karakteri üzerinden inceleyen bir değerlendirme yapılmıştır.

İkinci bölüm “değişim” sürecini anlatır. İdman Cemiyetleri İttifakı’nın 1936 yılının başında gerçekleşen son kongresinde örgütün kendini Türk Spor Kurumu’na dönüşüm sürecinin dinamikleri incelenmiştir. Aslında bir kongrede gerçekleşen bir oldu bitti ile değil yıllara yayılan uzun ve planlı bir politik sürecin eseri olduğunu açıklanmıştır. Bu değişim dönemi içinde kendi özyönetimini koruyan basketbolun nasıl örgütlendiğini ve siyasi otoriteyi bir şeyler için ikna etmenin ne demek olduğunu gösterdiği “milli takım” oluşumunun ön süreci olan İstanbul basketbolunun, cumhuriyetin ilk 10 yılının genel bir çerçevesi çizilmiştir. 1923 yılından itibaren yeni rejimin ittifak halinde olduğu spor kulüpleri ile olan uzlaşmacı tavrını ne zaman, ne için değiştirdiği ve nasıl sonuca ulaştığı anlatılmıştır. Spor alanında devletin doğrudan yönetimi için yapılan hamleleri gözden geçirilmiştir. Bir “camia” olma özelliğini taşıyan İstanbul kulüplerinin oluşturduğu basketbol topluluğunun önderliğinde kurulan ilk milli takımın nasıl ortaya çıkarttığına vurgu yapılmıştır.

Üçüncü bölümde anlatılan ise doğrudan doğruya ilk milli maç olacaktır. Basketbol takımının hedefleri doğrultusunda bu maçı ne için tertip ettikleri, rakibin seçimi ve maçın sonucunun getirileri göz önünde bulundurularak anlatım, 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları ile ilk milli basketbol takımı ve maçını ilişkilendirir. Çünkü ortaya çıkan ilk milli basketbol takımının da ilk milli maçın da 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları ile doğrudan ilişkisi vardır.

Sebepler sonuç ilişkisi içinde betimlenmeye çabalanmış bu maçın akabinde yaşananlar, olimpiyatlara hazırlanma sürecinde Türk spor hayatının tahlili ve 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları’ndaki varlığı dördüncü bölümün konusunu teşkil etmektedir. Söz konusu olimpiyatın uluslararası ilişkiler açısından altı çizilecek önemi de dördüncü bölümünde üzerinde durulan bir husustur. 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları’nın hem genel olarak Türk sporu hem de özel olarak Türk basketbolu için önemini, yaşanan ilkler, başarılar ve başarısızlıklar kapsamında değerlendirip konuyu tamamlayarak 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları ardından Türk spor hayatının ve basketbolun betimlenmesi yapılmaya çabalanmıştır. İlgili dönem parti ve devletin ülke yönetiminde iç içe geçtiği bir dönemdir. Bu

süreçte yaşanan parti merkezli devletçi tutumun, sporda merkezi-hiyerarşik yapılanmanın artan gücü ve devletin sporu doğrudan ele alışıyla, savaşa doğru giden dönemdeki koşulların paralelinde askeri bir yön kazanmasının yarattığı yeni spor dönemini basketbol açısından da analiz edip çalışmayı, ilk milli basketbol maçı ve 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları'nın Türk sporu açısından ne anlam ifade ettiğinin netleştirildiği bir değerlendirmeyle sonuçlandırılmıştır.

2. Basketbolun ve Türk Sporunun Erken Evresi

Erken Cumhuriyet yılları, bireyin vatan ve millet için kendi sağlığını koruma sorumluluğunun sosyal bir göreve dönüştüğü dönemdir. Spor yönetiminin faydacı bakış açısıyla ele alındığı ve merkezileştiği 1930'lu yıllar göz önüne alındığında hedefin "kitle için spor" olduğu, bunun genç cumhuriyetin *gürbüz evlatlarını* yaratmak için yapılan ve daha ileriki safhada militarist öğeler de kazanacak olan bir dönüşüm olduğunu söylemek yanlış olmaz. Türkiye'de spor konusu 1930'lu yılların hatta cumhuriyet döneminin öncesine uzanan bir geçmişe sahiptir ve bu geçmişin ilk aktörü kişisel girişimlerin organizasyona dönüştüğü kulüplerdir. Kulüplerin kurulması ile başlayan Türk spor tarihinin süreklilik arz eden başlangıcı olan geç Osmanlı döneminde "kontrol edilemez kitleler yarattığı" gerekçesiyle bir yandan futbol başta olmak üzere yasaklar gelirken bir yandan da padişahın özel isteği ile 1903 yılında kurulan Beşiktaş Jimnastik Kulübü'nün (BJK) varlığı, siyasi otoritenin "sporun kendisine" bir düşmanlığı olmadığını kanıtlar. Kaygılanılan şey böyle kritik bir dönemde müsabakaları izlemeye gelen kitlelerin "tehlikesidir". Nitekim BJK'nin kuruluşunu ikişer yıl arayla Galatasaray Spor Kulübü (1905) ve Fenerbahçe Spor Kulübü'nün (1907) kuruluşu izler. Dönem açısından kulüplerin siyasi önemi de göz ardı edilmemelidir. Gençliğin örgütlenmesinde doğrudan rol oynayan, İzmir bölgesinde kurulan Altay ve Karşıyaka bu açıdan incelenebilecek iki örnektir.

Basketbol açısından da başlangıç olarak adlandırılabilir ilk teşebbüsler yine aynı dönemde gelmiştir. Bir Amerikan sporu olmasından ötürü şaşkınlığa yer bırakmayacak bir şekilde Türkiye'de basketbol ilk olarak Robert Koleji spor salonunda oynanmıştır. ABD'nin kendi toprakları dışında açtığı ilk kolej olma özelliği taşıyan Robert Kolej'e gelen genç bir Amerikalı öğretmen 1904 yılında okulun öğrencilerine basketbol oynamayı öğretmeye başlamıştır (Atabeyoğlu, 1986). Türkiye'de basketbol – Amerika – Robert Kolej bağlantısının önemli kurumu da "Y.M.C.A. (Young Men's Christian Association – Genç Hristiyanlar Birliği) örgütüdür.

Y.M.C.A. bünyesindeki okullardan Springfield Koleji'nin beden eğitimi öğretmeni James Naismith'in icadı olan

basketbol oyunu ilk kez yine aynı okulun spor salonunda 1892 yılında oynanmıştır¹. Çok sevilen bu yeni oyun önce Y.M.C.A bünyesinde faaliyet gösteren okullarda, daha sonra da tüm Amerika'da kısa sürede oynanmaya başlamış, basketbolun ülke dışına yayılması konusunda da başrol, bu okullardan yetişip yurtdışında görevlendirilen Amerikalılar'ın olmuştur. İşte Robert Kolej'e gelen bu genç öğretmen de onlardan biridir; fakat geldiğinden kısa bir süre sonra tekrar ülkesine dönmekten ötürü Türkiye'de gerçekleşen bu ilk eğitim, bir denemeden öteye gidememiştir (Atabeyoğlu, 1986).

1920 yılında dönemin en önemli spor adamı Selim Sırrı Tarcan'ın düzenlediği bir spor şenliğinde Y.M.C.A. yöneticilerinden Mr. Diver ile tanışması ve ertesi yıl ülkemizde "maç" olarak tanımlanabilecek ilk basketbol müsabakasını gerçekleştirmesinden önce biri Galatasaray ve biri de Fenerbahçe'den gelen iki basketbol hamlesi daha vardır. 1911 yılında Galatasaray Lisesi Beden Eğitimi öğretmeni ve aynı zamanda Galatasaray futbol takımının ilk kalecilerinden olan Ahmet Robenson, eline geçen bir Amerikan dergisinde basketbolu tanıtan bir yazıyla hayli ilgileniyor ve oyunun kurallarını tercüme edip öğrencilerine öğretiyordu. Ardından tertip ettiği deneme maçı ise tesadüfen atılan 11 sayının (8-3) ardından yarıda kalıyor çünkü sahadaki oyuncuların tamamı sakatlanıyor, "kimsede kırılmadık burun patlamadık kaş kalmadığı için" (Atabeyoğlu, 1986) bu oyun hakkında daha fazla bilgi edinmesi gerektiğini düşünen Robenson'un bu çabası da bir denemeden öteye gidemiyordu. 1913 yılında ise bir takım kuran fakat hem spor hakkındaki bilgi eksikliği hem antrenman sahası hem de rakip olmaması nedeniyle sürekliliğini koruyamayan Fenerbahçe basketbol hamlesi 1919 yılında tekrarlanırsa da diğerleri gibi "teşebbüs" olmakla kalıyordu².

1900 yılında dünya komitesi tarafından kabul görülen ve Türkiye'deki ilk şubesi 26 Şubat 1920'de İzmir'de kurulan Y.M.C.A. (Fişek, 1985), kimi çevrelerde Amerikan himayesine karşı artan eğilim ile birlikte Türkiye'de de faaliyetlerine zemin hazırlamakta ve dönemin ilk spor örgütü adayı olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı yılın sonlarında, 18 Kasım günü Çağaloğlu Öğretmen Lisesi'nin bahçesinde düzenlenen bir şölenle okulun öğretmeni ve organizasyonun mimarı olan Selim Sırrı Tarcan ile tanışan Y.M.C.A. yöneticisi Diver, ertesi yıl 4 Nisan 1921 tarihinde düzenlenen Çağaloğlu Spor Şenliği'nde futbol, beyzbol, voleybol, cageball, sutopu, Amerikan futbolu, atletizm ve basketbol dallarının tanıtımı için çeşitli müsabakalar yapılmıştır (Fişek, 1980). Düzenlenen bu spor şenliğinin basketbol açısından önemi ise tamamı Amerikalılar'dan kurulu takım ile Diver'dan teorik dersler alan ve sadece maçtan önce bir kez idman yapma şansı bulan Türk takımı

¹ Okulun Amerikan futbolu ve beyzbol takımı oyuncuları için lige verilen 1 aylık arada, tatil dönemi için düzenlenmiş bir idman programından doğmuştur. Kış aylarında gerçekleşecek bir idman olması dolayısıyla salonda yapıldığı için bir "salon sporu" kimliği kazanmış, karşılıklı asılan iki "şeftali sepetinin" içinden topu geçirmeyi amaçlayan ve dene-yanıl-düzeltil-yeniden dene şeklinde kuralları hazırlanan bir spor haline dönüşmüştür.

² Fenerbahçe Spor Kulübü'nün Terbiye-i Bedeniye Şubesinin 15 günde bir çıkarttığı "Fenerbahçe" dergisinin 1919 tarih ve 3 numaralı sayısının 7.sayfasında bu hamle ile ilgili bulunan haber: "Kulübümüzün son zamanlarda yeni bir hiss-i tecceddüt göstererek, bir Amerikalı öğretmen nezaretinde, memleketimizde ilk defa bizde olarak basketbol oyununa başlandı. Ve bunda, azaları arasında epeyce muvaffakiyet görmekte iftihar ederiz."

arasında yapılan Türkiye basketbol tarihinin ilk ciddi maçıdır (Atabeyoğlu, 1986).

Amerika'nın bu kültürel etkisini siyasi hegemonya ile pekiştirme çabası, cumhuriyetin ilanı ve ulus-devletin kuruluşunun ardından 1920-1925 yılları arası döneme hakim olan Y.M.C.A. örgütünün de birkaç yıl içinde "*Türk gençliğinin de Hıristiyan gençliğinin yanında yer alacağı*" (Özmaden, 1999) şeklinde açıklamalar nedeniyle bozulan ilişkiler, ülkedeki faaliyetlerinin sonunu getirmiş, 1926 yılında çıkan "*Türkiye'de gençlik teşkilatının Türk vatandaşlarına hasrı hakkında kanun*"³ ile Y.M.C.A. faaliyetleri fiilen sona ermiştir. Artık yeni Türkiye'de rejimin kendi içinden çıkmış ve güçlenen bir spor örgütü vardır ve 1920'li yılların sonu ile 1930'lu yılların başında Türk sporunu bu örgüt şekillendirecektir.

Gönüllü bir şemsiye örgüt olarak kurulan ve çoğunluğu İstanbul'da olan kulüplerin yarı-bağımsız koordinasyon organı Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın (TİCİ) düşünsel temelleri 1920, organizasyonel temelleri ise 1922 yılında Fenerbahçe Kulüp binasında yapılan ilk kongre ve aynı yılın temmuz ayında Ali Sami Yen'in başkanlığa seçilmesiyle (Fişek, 1985) henüz cumhuriyet ilanı gerçekleşmeden atılmıştır. Yeni rejimin spor örgütü hazır ve yıllar içinde futbola sınırlı kalmayıp diğer spor dallarını da kapsayıcı şekilde gelişen federe yapıda bu örgüt 1924 yılı ocak ayında "*kamuya yararlı dernek*" olarak ilan edilmiş ve bu sayede diğer bağımsız derneklerin ödediği vergilerden muaf tutulmuştur (Akın, 2004). Atatürk'ü hami reis, İnönü'yü fahri reis olarak ilan etmekle TİCİ hem sembolik hem de fikren Kemalist projeye dahil olmuştur.

Bu gelişen olayları 1924 yılı olimpiyat oyunlarına katılma konusundaki devlet onayı ve para yardımı çerçevesinde görmek gerekir. Cumhuriyetin ilk olimpiyat oyunlarına katılımını organize eden T.İ.C.İ.⁴ böylelikle rejimin meşru spor örgütlenmesi olarak ilk sorumluluğunu alıyordu, devlet de kulüplerin vücuda getirdiği bu oluşumla ortak hareket ederek spor alanında sorumluluğu onlara bırakıyor ve uzlaşmacı davranıyordu. Y.M.C.A bünyesinde başlangıç denemeleri gerçekleştirilen basketbol hareketi de "*basketbol mıntıkası*" adıyla T.İ.C.İ bünyesinde mekan boyutunda küçük bir çapta kalsa da gelişimine devam ediyor ve sürecin farklı bir evresine giriyordu.

3. 1930'lu Yıllar ve Değişim

Dönemin spor hayatının merkezinde olan "*kulüplerin*" (özellikle İstanbul kulüplerinin) toplandığı ve sorunlarını görüştüğü, çözdüğü bir üst şemsiye örgüt olan ve sporda şahsi teşebbüsü temel alan, devletin de uzlaşmacı

davrandığı Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı bazı kulüplerin bir araya gelerek düşünsel temellerini attığı 26 Haziran 1920 tarihinden itibaren; sekizinci ve son kongresinin yapıldığı 13-18 Şubat 1936 tarihine kadar Türk sporunun en önemli yönetim organizasyonu olmuştur. Son kongresinin son oturumunda ise (18 Şubat) bir dizi karar ile kurumun ismini Türk Spor Kurumu olarak değiştirmiş⁵ ve doğrudan partiye bağlanmayı talep etmiştir ve bu talebi Cumhuriyet Halk Partisi tarafından kabul edilmiştir (Fişek, 1980).

"Partiye bağlılıkları genbaşkurca⁶ onaylanmış hükmi şahsiyetler bulunursa, onlar da CHP Büyük Kurultayına delege gönderebilirler. Türk sporcuları ve Türk Spor Kurumu, kendisini yurdun kurtuluş ve yeni baştan kuruluşunu temin edici tek ve yüksek bir siyasal tesis olan CHP'nin öz bir çocuğu ve onun bünyesinden bir parça sayar. Partinin bu yeni hükmü içinde yurt kurumları arasına ilk girme şerefini kurumumuzun almasının karara bağlanmasını teklif ederiz."

Bu açıdan T.S.K. Halk partisine resmi olarak bağlanan ilk özel hukuk tüzel kişisi olmuştur. Bunun anlamı Türk spor hayatı artık, Behçet Kemal Çağlar gibi merkezietçilikten yana olan kadronun "*çetecilik*"⁷ ile suçladığı ve yine merkezietçilikten yana olanların "*kendi çıkarından başka bir şey düşünmeyen ticarethaneler*" olarak tanımladığı spor kulüplerinin değil, doğrudan doğruya ülkenin siyasal iktidarının elindedir ve ilk spor kurumu başkanı da son iki üç yıldaki merkeziet yanlısı yazarların ve düşün adamlarının da şiddetle talep ettiği gibi bir "*asker*", General Ali Hikmet Ayerdem olmuştur. "*Gayemiz şuurlu ve disiplin sahibi bir gençlik yaratmak ve onları memleket müdafası için tam formda bulundurmaktır*" (Spor Postası, 29 Haziran 1936) diyen spor hayatının yeni asker-yöneticisi, aslında dönüşümün hedefini, Türkiye'de spor hayatının yeni yöneliminin niteliğini açıkça gösteriyordu.

13 Şubat 1936'da ilk oturumu yapıldığında sekizinci kongrenin, aynı zamanda özel kulüplerin kendi işlerini yönetmek için kendi aralarından kendi özel yöneticilerini seçtikleri son T.İ.C.İ. kurultayı olacağı anlaşılmıştı. Çünkü son yıllarda devletin, spor işlerini doğrudan ele alma konusunda ciddi bir baskısı vardı. Bu açıdan devletin merkezi yönetimine dönüşüm tek bir kongrede, aniden alınan bir karar değildi. Bu karar ne bir sürpriz ne de bir komploydu. 1930'lu yılların başından itibaren Parti'nin resmiyete dökülmeyen bir hegemonyası olduğundan parti yöneticilerine göre sekizinci kongrede alınan karar sadece "*hukuki bir formaliteydi*"(Akın, 2004):

³ Resmi Gazete, 21 Mayıs 1928 sayı 894, no 1246

⁴ Aslında bu noktada Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi asli yetkili olmakla beraber komite lideri Selim Sırrı Tarcan ile T.İ.C.İ. başkanı Ali Sami Yen ortak bir teşebbüsle bu katılımı gerçekleştirmiştir. Zira Olimpiyat Komitesi yönetim kurulu üyeliklerinin büyük çoğunluğu İdman Cemiyeti İttifakı yöneticilerince dolduruluyordu. Ayrıntılar için (Fişek, 1985, s.91-92)

⁵ Bu açıdan kurum T.İ.C.İ. örgütünün yasal devamıdır.

⁶ CHP'nin dönem içindeki her kaynaktan bu şekilde geçen "Genel Başkanlık Kurulu" nun kısaltılmış şekli.

⁷ Dönemin merkeziet yanlılarının kulüplere ve kulüplerdeki yönetici ve antrenörlere nasıl baktığını anlamak için bkz: Spor Postası 20 Temmuz 1936'da yayımlanan 119.sayındaki "Bizde de spor böyle olur" başlıklı yazı, sayfa 2.

“Türk Sporcusu zaten Kemalizmin öz çocuğu ve onun ayrılmaz bir parçası idi, bu karar hiçbir şeyi değiştirmiş değildir. Ancak zaten mevcut olan bir bağlılığı formalite ve hukuki bakımdan tamamlanmıştır.”

O zaman kritik soru şudur: Ne olmuştu da devlet, kulüplerin kendi özyönetim organlarıyla uzlaşmaktan vazgeçip spor hayatını doğrudan doğruya ele almaya ve en tepede kendisinin olduğu askeri bir hiyerarşı yaratmaya çalışmıştı? Bu değişimin biri sportif, biri ekonomik, biri de siyasal olmak üzere 3 temel nedeni olduğu söylenebilir. Birincisi 1928 Amsterdam Olimpiyatları’nda beklenen başarının gelmemesi üzerine parti T.İ.C.İ. örgütünü baş sorumlu olarak görmüş ve ayrıntılı bir rapor istemiştir. Bunun bir yıl ardından gerçekleşen ve sonraki yılları derinden etkileyen 1929 Dünya Ekonomik Krizi (Büyük Buhran) ise her şeyin olduğu gibi spor meselesinin de parasal yönünü iyice sıkıntıya sokmuş ve söz konusu yıl içinde Türk sporuna ayrılan ödenek sıfır lira olarak belirlenmiştir.⁸ Otuzlu yılların henüz başlarına gelindiğinde ise ekonomi politikası olarak özel teşebbüsün ötelenip devletçiliğe geçilmesinin ardından aynı yaklaşımın spor hayatına da yansdığı görülür. Üstelik genç cumhuriyet, uygulamaya koyduğu siyasal ve sosyal reformlar ile hayati alanlar üzerinde artık tam hakimiyet sağlamış ve CHP ülkedeki iktidarını ve siyasal varlığının meşruiyetini kesinleştirmiştir.

Ekonomik külfetin kulüplerle paylaşılması, maliyetlerin kulüplere devredilmesi önerisine kulüplerin sıcak bakmaması durumu çıkmaza sokuyor, 1928’de başarısız olan spor konusunda “madem parayı biz veriyoruz o zaman sporu da biz yönetelim” yaklaşımı ekonomik buhran ve kulüpler ile devletin arasının açılması, ekonomik devletçiliğin sportif alana da yansmasını beraberinde getiriyor ve otuzlu yıllar içinde devlet adım adım spora hakim olmaya başlıyordu. Örnek alınan Sovyet Rusya yapılanması inceleniyor, özellikle gençlik teşkilatı konusunda neredeyse hayranlık derecesinde takip edilen Almanya’dan uzmanlar davet ediliyordu. Bu uzmanların en önemlisi, Alman gençlik teşkilatının kurucusu, bir spor adamı olan Carl Diem’dir. 1933 yılının Eylül ayında CHP tarafından ülkeye davet edilen Diem bir süre Anadolu’da seyahat edip incelemelerde bulunarak raporunu hazırlıyor,⁹ raporunda Alman modelinin neredeyse aynısı olan “Gazi Gençliği Örgütünü” teorik olarak şekillendiriyordu. Devletin spora hakim olmasını savunanların hayallerindeki Gazi Gençlik Örgütü bu isimle kurulamamış olsa da artık sporun devlet kontrolüne geçmesi konusundaki kaygılarının somut çözümü olarak gençliği düzenleyecek ve “hedeflere” yönlendirecek olan yapı Türk Spor Kurumu olacaktır.

Sporda rekabetin, profesyonelliğin ve kulüplerin ötelendiği; “kitle için spor” ve “merkeziyetçi hiyerarşinin” hakim olacağı yeni dönemde, zihniyet değişiminden ve Türk Spor Kurumu’nun ortaya çıkışının hemen ardından spor yöneticilerinin önünde bir sınav niteliğinde bir uluslararası spor organizasyonu duruyordu: 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları. Türk sporunun Berlin oyunlarında yaptıklarına geçmeden önce bahsedilen değişim döneminde, genel durumu ve dinamiklerini anlatılmış olan spor hayatının içinde, en son 1921 Çağaloğlu Spor şöleninde zikredilen basketbolun nerede durduğuna bakmak gerekir.

Yirmili yılların spor hayatının çatısı olan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı’na benzer şekilde basketbol da ilk kez “kendiliğinden” örgütleniyordu. İstanbul’da faaliyet gösteren basketbol takımlarının bir araya gelerek oluşturduğu “basketbol mıntıkası” 1925 yılında kurulan ve Türkiye basketbol tarihinin ilk organizasyonu olma kimliğini taşımaktadır. Şubat 1922’de antrenmanlara başlayan Nişantaşı ve Galatasaray takımlarına daha önce basketbol hamlesi yapmış ve sonrasında pek sahnede olmayan Fenerbahçe de bir takım çıkararak eklenmiştir. Azınlık kulüpleri olan Kurtuluş, Pera (Beyoğlu), Maccabi, Protkeba, İtalyan Kartal da basketbol takımları oluşturuyor ve tüm bu kulüpler aralarında maçlar yapmaya başlıyorlardı. Bu temasların yarattığı dinamizm sayesinde basketbol sporu cemiyetleşiyor, 1927 yılında, yine kulüplerin teşebbüsüyle bir araya gelen basketbol takımları “İstanbul Basketbol Ligi”ni oluşturuyorlar ve ilk şampiyon döneme damgasını vuran, Musevi cemaatinin takımı Maccabi oluyordu (Atabeyoğlu, 1986).

1933 yılına gelindiğinde T.İ.C.İ. basketbol ve voleybol heyeti reisi Vefalı Sami Bey’in, toplumsal hayatın kültürel ve sportif merkezleri haline gelmesi hedeflenen Halkevleri’nden biri olan Beyoğlu Halkevi’ne yurt dışından dönüşünün ardından spor müdürü olarak getirilen Naili Moran ve arkadaşları ile kurduğu temas sonucu ilk resmi basketbol ligi kurulmuştur. İdman Cemiyetleri İttifakı’na bağlı federe kulüplere açık olan bu ligde, gayri-federe olarak sınıflandırılan Maccabi, Pera, Kurtuluş gibi azınlık cemaati takımlarının olmaması ligin kalitesinin düşük olmasına neden olmuş ancak bir yandan bu ilişkilerin devam etmesi için Moran’ın müdürü olduğu Beyoğlu Halkevi Salonunda düzenlenen özel turnuvalarda tüm takımların birlik olarak korunması ve cemiyet ilişkilerinin sürdürülmesi adına azınlık cemaati takımlarının yer alması sağlanmıştır. Ayrıca 1933-36 yıllarının resmi liginde basketbol şampiyonluğunu Moran’ın kaptanlığını yaptığı Galatasaray takımı kazanmıştır ve hem saha içinde hem saha dışında basketbol camiasının en aktif adamı, lideri Moran, bir ilke imza atmak için daha büyük hedefler gütmeye, 1934 yılından itibaren bir “milli takım” oluşturma arayışına girmeye başlamıştır (Atabeyoğlu, 1986).

⁸ Bütçe Görüşmeleri Tutanakları, TBMM 3.Dönem, (Çevrimiçi) (https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_erisim_as.butce_detay?pMeclisKod=1&pDonemKod=3&pButceYili=1929) (06.05.2019).

⁹ Söz konusu raporu arşivlerde ilk kez bulduktan sonra orijinal tam metnini yayınlarken Carl Diem hakkında detaylı bir analiz

sunan çalışma için bkz: Ali Emrah Tokatlıoğlu, *İki Dünya Savaşı Arası Dönemde Türkiye’de Spor ve Siyaset İlişkisi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.

4. Türkiye Basketbol Takımı ve İlk Milli Maç

1932 yılında Uluslararası Basketbol Federasyonu'nun kurulmasıyla birlikte basketbolu dünya çapında düzenleyecek ve koordine edecek bir organizasyonun artık var oluşu sayesinde ve yine bu federasyonun girişimiyle 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları'na basketbolu katma çabaları olumlu sonuç veriyor, olimpiyat komitesi Almanya'da yapılacak 1936 Berlin Olimpiyat oyunlarına basketbol sporunun da dahil edildiğini duyuruyordu. Bu haber, 1920'lerde faaliyetlerine başlayan, bu dönemin sonlarında ve 1930'lu yılların başında örgütlenen İstanbul basketbolunun 1933'ten itibaren Naili Moran önderliğinde kat ettiği yolun en önemli noktasıydı. Zaten bir milli takım oluşturma çabası içinde olan Moran için 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları'nda ilk defa basketbol turnuvası düzenlenecek olması bulunmaz bir fırsat, takımı kurabilmek için bir ateşleyici hedefti. Çeşitli basketbol kulüpleri yurt dışından davet ettikleri takımlarla uluslararası maçlar yapıyordu ve bu maçlarda bu kulüp takımları ülkemizi temsil ediyordu fakat hiçbiri "milli maç" statüsünde değildi. İlk futbol milli takımının 23 Ekim 1923'te Taksim Stadında Romanya ile yaptığı maçın¹⁰ üzerinden 13 yıl geçmişti ve artık sıra Türkiye Basketbol takımındaydı.

1935 yılının ocak ayında, henüz olimpiyatlara katılacak takımlarla alakalı bir tartışma yokken Naili Moran'ın Spor Postası Dergisi'nde yayınlanan yazısı oldukça ilgi çekicidir. Amerika'nın her yerinde basketbol oynayan bir oyuncunun "...oynuyorlar ama İstanbul basketbolu kadar ateşli değil" dediğinden bahseden Moran, Türkiye'de basketbol işlerinin birçok ülkeden daha fazla ciddiye alındığından ve basketbol takımının 1936 Berlin Olimpiyatları'na katılması için elinden geleni yapacağını hatta gerekirse tüm sorumluluğu kendi üzerine alabileceğinden şu şekilde bahsediyordu (Spor Postası, 5 Ocak 1935):

"İşte basketbolun bu kadar ileri gitmiş olduğu şu topraklarda daha federasyonu mevcut değildir. Geçen seneki Halkevi turnuvasına tam otuz takım, 317 oyuncu kaydolmuştu. İstanbul mintikasına bağlı bir heyet vardır. Bu heyeti beynelmilel federasyon tanıyamaz. İdman Cemiyetleri İttifakı bu işi ciddi almalı Basketbol Federasyonumuzu gün geçmeden Beynelmillel Federasyona kaydettirmelidir. Biz 1936 Olimpiyatlarına muhakkak surette iştirak edeceğiz. İttifak bu işi üzerine vaziyeti anlayarak alacak bir arkadaş bulamıyorsa tam selahiyeti bana versin ben bu işten mesul tutulmayı bir borç bileceğim? Açıkça söyleyelim, Olimpiyat bülteninde komşularımızın bu oyunda birer takımla iştirak edeceklerini okuyoruz. Biz ki olimpiyat bayrak direklerine kadar bu işte ümidimiz vardır, mutlak surette Berlin'e giderek haklarımızı arayacağız. Şimdilik on iki kişilik bir grup antrenman üzerine bulundurulmaktadır. İttifakın hakkımızda vereceği kararı sabırsızlıkla bekliyoruz."

Fakat dönemin tüm spor yöneticileri gibi Naili Moran da değişen yapının farkındaydı. Olimpiyat oyunlarına katılım konusunda tek söz partinin elinde bulunan Türk Spor Kurumu'nun, yani siyasi otoritenindi. Bunun manası şuydu: Ankara, ilk milli basketbol takımını ilk olimpiik basketbol turnuvasının düzenleneceği Berlin'e göndermeye ikna edilmeliydi.

Rekabetin en önemli arenası olan Olimpiyatlara, rekabetçi sporu öteleyen Türk Spor Kurumu'nun yaklaşımı çekinceli olmuştur. Bunun sebebi sporun yeni yöneticilerinin ve merkezietçi zihniyetin, spora faydacı bakışı haricinde bir de gizliden gizliye "ya rezil olursak" kaygısını da taşımasıdır. Berlin'e gönderilecek sporcular ve takımlar konusunda verilecek kararlar sürekli değiştirilmiş, süreç içinde her spor dalı bir yandan olimpiyata gidecek şekilde hazırlanırken bir yandan da "acaba gidemeyecek miyiz" tereddüdüyle General Ali Hikmet Ayerdem'in ağzından çıkacak kelimeleri takip etmeye başlamıştır. Aynı durum basketbol için de geçerlidir ve 2 Haziran tarihli şu kısa gazete haberi (Cumhuriyet Gazetesi, 2 Haziran 1936) durumu oldukça iyi açıklamaktadır:

*"Berlin Olimpiyadına iştirakleri evvelce takarrür eden basketbol takımımızın son yapılan tetkiklerden sonra **Olimpiyada gönderilmemeleri** kararlaştırılmıştır. Uzun zamandan beri hususi birçok hazırlıklar yapmış olan basketbolcuların mutlak surette Berlin'de muvaffakiyet gösterecekleri iddia edilmektedir. Basketbol takımının kaptanı Naili vaziyeti anlamak için Ankara'ya gitmiştir."*

Ayrıca Moran'ın Ankara'ya ziyareti hakkında aynı tarihteki başka gazetelerdeki haberler de şöyledir:

"Berlin olimpiyatlarına iştirakleri evvelce kararlaştırılmış olan basketbolcuların gönderilmesinden sarfinazar edilmiştir. Buna sebep olan Türk takımının, olimpiyatlara iştirak edecek millet arasında, muvaffakiyet göstermesi ihtimalinin hemen hemen mevcut olmamasıdır." (Son Posta Gazetesi, 2 Haziran 1936)

"Türk Spor Kurumu reisi General Ali Hikmet Berlin Olimpiyatlarına gönderilmesi kararlaştırılan sporcularımızın güreş, eskrim, yelken ve futbol takımlarından ibaret olduğunu söylemiş ve Ankara kampında bulunan bisikletçilerin gösterecekleri muvaffakiyete göre bunların da olimpiyatlara gönderilmelerinin temin edileceğini ifade etmiştir." (Tan Gazetesi, 2 Haziran 1936)

Bu seyahatin sonucunda, Naili Moran'ın Ankara'ya gidişinin olumlu sonuç verdiği ve Ankara'yı bir şans için ikna ettiği görülmektedir (Cumhuriyet gazetesi, 5 Haziran 1936). Nitekim Moran'ın milli takım için sarf ettiği çaba onu doğal bir lider konumuna getirmektedir. Moran, Ankara'yı ikna ederek Türk Spor Kurumu temsilcilerinin de izleyeceği bir maç organize etmeye koyulmuştur. Bu

¹⁰ Maçın skoru: 2-2

maç için hedeflenen ve irtibat kurulan rakip Cenevre’de yapılan Avrupa basketbol şampiyonluğunu kazanan Polonya milli takımınıdır. Moran’ın planı ise bu maçıdaki performans ile Türk Spor Kurumu heyetini etkilemek ve basketbol takımını da Berlin Olimpiyatı’na gidecek Türk kafilesine eklemeye ikna etmektir. Son Posta Gazetesi’nde 11 Haziran’da yer alan haber şu şekildedir:

“Cenevre’ de yapılan Avrupa basketbol şampiyonluğunu kazanan Polonya takımı iki müsabaka yapmak üzere şehrimize gelecektir. Polonyalılar ilk maçı İstanbul ile ikinci maçı da Türkiye milli takımı ile yapacaktır. Müsabakalar 25, 28 Haziran’da Beyoğlu Halkevi Salonunda yapılacaktır.”

Cumhuriyet Gazetesi’nde 12 Haziran tarihinde yer alan *“Berlin’de yapılacak basketbol turnuvasına iştirak edecek basketbolcularımız Avrupa şampiyonu Polonya milli takımı ile karşılaşacaklardır. 25-28 Haziran’da İstanbul’da birisi Türkiye-Polonya diğeri İstanbul-Varşova şeklinde olmak üzere iki maç yapılacaktır”* (Cumhuriyet Gazetesi, 12 Haziran 1936) şeklindeki küçük bir haber de planlanan maç hakkında bilgi vermektedir. Henüz çok da fikir sahibi olunmayan bu spor dalında ne kadar başarılı olduğumuzu görmek için böyle bir maç tertip edilmesinin Ankara tarafından istendiği şeklinde yorumlamak yanlış olmaz. Avrupa’nın en iyi takımı karşısında oyuncularımızın göstereceği performans spor otoriteleri için elbette bir fikir verecek ve 12 Haziran tarihinde basketbol takımı *“olimpiyatlara gidecek”* şeklinde nitelenmekte olsa dahi takımın Berlin’e götürülüp götürülmemesi kararı da bu maçıktan sonra kesinleşecektir.

Hemen hemen aynı tarihlerde Yunan basketbol takımının, Naili Moran’ın oyuncusu olduğu Galatasaray basketbol şubesi tarafından 18 ve 23 Haziran tarihlerinde yapılacak iki müsabaka için davet edilmesi (Cumhuriyet Gazetesi, 11 Haziran 1936) de oldukça ilgi çekicidir. Bu hamle, başta Naili Moran olmak üzere milli takımın ana kadrosunu oluşturan Galatasaraylı oyuncuların kritik Polonya maçından, yani ilk Türk milli takımının ilk maçından önce bir deneme, bir hazırlık olarak okunabilir. Ancak 18 Haziran tarihli bir haber (Cumhuriyet Gazetesi, 18 Haziran 1936) müsabaka işlerinde bazı değişikliklerin olduğunun habercisidir: *“Olimpiyata gidecek basketbol takımımız idmanlarına devam etmektedir. Takımımız bu ayın 24 ve 26’sında Yunan milli takımıyla şehrimizde karşılaşacaktır. Bu maçların biri milli, diğeri şehir muhteliti halinde yapılacaktır”*. Bu değişiklik, Moran’ın 24 Haziran akşamı oynanan milli maçıktan önceki konuşmasında (Spor Postası, 29 Haziran 1936); *“...daha sonra Polonyalılar vazgeçtiler ama Yunan takımı büyük bir centilmenlik gösterip bizimle maç yapacaklarını söylediler...”* ifadesiyle belirttiğinden anlaşıldığı kadarıyla Polonya takımının gelmeyeceğini bildirmesi ve son anda vazgeçmesi nedeniyle ortaya çıkmıştır. Parçalar bir bütün olarak şu resmi ortaya çıkartmaktadır: Vazgeçen Polonya’nın yerine zaten halihazırda Galatasaray ile neredeyse bir *“milli”* hazırlık amacıyla davet edilen Yunanistan milli takımı ile tertip edilen müsabaka bir anda bir seçenek olarak *“resmi”* milli

müsabakaya dönüşmüş, bir *“B planı”* olarak devreye sokulmuştur.

Ancak Naili Moran’ın 1935 yılında yazdığı yazıdan itibaren ilk basketbol milli takımının kurulmasına ve 1936 Berlin Olimpiyatları’na katılmasına yönelik yönettiği bu sürecin son aşamaya gelene kadar yani ilk milli maç oynanana kadar kesinlik kazanmadığını söylemek mümkündür. Moran’ın Ankara’ya ziyaretinin bir ikna ile sonuçlanmadığı, yalnızca milli maç organize etmek ve sürecin bu milli maçı sonucuna göre şekilleneceği, 21 Haziran 1936 tarihinde tüm gazetelerde yer alan Türk Spor Kurumu Umumi Reisi Ali Hikmet Ayerdem’in *“Olimpiyatlara gidecek olan sporcuların seçimi”* ile alakalı yaptığı beyanattan (Cumhuriyet Gazetesi, 21 Haziran 1936; Tan Gazetesi, 21 Haziran 1936) anlaşılmaktadır. Ayerdem, Olimpiyat işlerinde başlıca üç meselenin öneminden bahsetmektedir:

“1- Olimpiyada sporcularımız gitmeli mi, gitmemeli mi? 2- Gidilecekse hangi sporcularla gidilmeli? 3- Bu sporcuları nasıl ayırmalı?”

Olimpiyatlar hakkında yapılan tartışmalara, gitmek-gitmek meselesine tek bir cepheden bakmanın hatalı olacağını söyleyen Ayerdem’in tartışmalar hakkındaki söyledikleri şu şekildedir:

“ Gitmemek, tabii başımızı derde sokmaz, korkulan mahcubiyetlere sebep olmaz. Sporcularımızı çalıştırmak, yetiştirmek, onlara masraf etmek külfetine mahal bırakmaz. Neden şu gitti, neden bu gitmedi gibi dedikodulara meydan vermez. Sakit, sakın hayatımızı karıştırmaz...”

Diğer cephesini de şöyle düşünebiliriz: Olimpiyada iştirak edecek elli küsur memleket arasında Türklerin bulunmaması bizim için ayıp olmaz mı? O Türk milleti ki, beynelmilel bütün spor federasyonlarına resmen dahildir. Bu iştiraki yalnız kağıt üstünde mi kalmış olmalıdır? Fiiilyatta Türk milletinde spor hiç mi yoktur? Var da kafi değilse, acaba elli bu kadar milletin en gerisi Türk milletinin sporu mudur?”

Ayerdem, yazısının devamında da kış olimpiyatlarına katılan sporcuların ağır eleştirilerin tesiri altında olduğundan ve güvenlerini kaybettiklerinden bahsetmekte ve *“kendi kudretimizi hiç görüyor ve layıkıyla takdir edemiyoruz”* diyerek olimpiyatlara katılması gündemde olan spor dalları ve yaptıkları müsabakalarla alakalı çeşitli yorumlarda bulunmaktadır. Ali Hikmet Ayerdem tarafından bahsedilen ve yorumlanan dallar ise kayak, atletizm, güreş, eskrim, yelken, bisiklet, futboldur. Bu beyanatın herhangi bir yerinde basketboldan ve basketbolculardan bahsedilmemiştir. Dolayısıyla henüz basketbol milli takımının 1936 Berlin’e katılması kesinleşmemiş, kesinleşmediği gibi tartışmalara dahi girememiş, bahsedildiği üzere Naili Moran’ın Ankara ziyareti katılmalarına yönelik bir ikna ile değil, bir milli

maç organize edilmesi ve bu maçın sonucuna göre gidilip gidilmeyeceğinin kararının verilmesi neticesinde sonuçlanmıştır. Dolayısıyla olimpiyatlara kısa bir süre kala dahi katılıp katılmayacağı belli olmayan, Türk Spor Kurumu Başkanı'nın beyanatında dahi hiçbir şekilde bahsedilmeyen basketbolun geleceği, Yunanistan ile yapılacak müsabakaların sonucuna bağlıdır.

“Neden rakip Yunanistan?” sorusuna cevap konusunda en kritik nokta, yani rakibin seçimindeki sürecin en önemli safhası bu şekilde açıklanabilir. Ayrıca dönem içinde de futbol, güreş gibi birçok spor dalında Yunan takımlarıyla sık sık müsabakalar düzenlendiği görülmektedir. Bu yakınlığın sebebi; şüphesiz ki Lozan'dan arta kalan sorunların 1928-29 da çözülmesi sonucu kurulan siyasi temasların ve uluslararası siyasette artan revizyonist tehdide karşı statüko yanlısı (Oran, 2008) olan iki devletin (Yunanistan-Türkiye) birlikte hareket etme zaruretinin tezahürü olan Balkan Antantı ve bunun sportif yansıması olarak “Balkan Oyunları” ile kurulan temas sayesinde sporcuların ve takımların halihazırda ilişki içinde olmasıdır.

Oluşum sürecinin tüm detayları bir kenara bırakılırsa, 24 Haziran 1936 gününe doğru “bilinmeyen” bir spor dalında ilk sınavını verecek ve bu maçın sonucuna göre Olimpiyatlara gidiş kaderi belirlenecek olan ilk basketbol milli takımının rakibi, her ne kadar konjonktürel açıdan iyi ilişkiler içinde bulunulsa da bir “öteki” olarak görülen “Yunanistan” olduğundan maçın önemi birkaç kat daha artacaktır. Türk spor yönetiminin başında bir asker vardır. Türk Spor Kurumu Başkanı General Ali Hikmet Ayerdem'in bu maçtan çıkacak olası bir mağlubiyet sonra zaten düşük bir ihtimal olarak görülecek “gidebilirsiniz” onayı, mağlubiyetin Yunan takımına karşı alınması sonrası hepten hayalden ibaret olurdu. Nitekim özellikle bu maç için İstanbul'a gelen Başkan, atletizm takımının neden götürülmeyeceği, futbol takımı hakkındaki görüşleri ile ilgili Olimpiyat demeçleri verirken basketbol konusu hakkında hiçbir şey söylemiyor ve 24 Haziran'da oynanacak maçı bekliyordu.

Bu ilk milli takım oluşumu konusunda değinilmesi gereken önemli bir nokta da oyuncuların her şeyi kendi organize etmelerinin yanı sıra, bu maç için yapılacak tüm harcamaları da aralarında para toplayıp karşılamaları olmuştur. Atabeyoğlu'nun “bir avuç idealist basketbolcu” olarak tanımladığı bu grup kendi aralarında topladıkları elliser lira ve devrin en iyi basketbol hakemlerinden, ayrıca ilk milli takım oluşumunun antrenörlüğünü de üstlenen Rupen Semerciyan'ın “eksik kalan parayı ben tamamlarım” sözüyle bu hamleye girişiyor, milli takım malzemeleri de dahil olmak üzere maçın tüm masraflarını kendi karşılıyor (Atabeyoğlu, 1970); protokolünde TSK Genel Başkanı General Ali Hikmet, Basketbol ve Tenis Federasyonu Reisi Süreyya Genca, Güreş Federasyonu Reisi Ahmet Fetgeri,

Atletizm Federasyonu Reisi Vildan Aşir, Eskrim Federasyonu reisi Fuat Bey, Türk Spor Kurumu umumi katibi Nizameddin Kırşan'ın bulunduğu (Son Posta Gazetesi, 25 Haziran 1936) Beyoğlu Halkevi Spor Salonu'na 24 Haziran 1936 Çarşamba akşamı hem kendi hayatlarının hem de Türk basketbol hayatının en kritik maçına, ilk milli basketbol maçına çıkıyorlardı.

Basketbol maçlarının oynanacağı ilk olimpiyatlara gitmek adına kendi teşekküllerini oluşturan Türk Basketbol takımının kendi finanse ve organize ettiği bu maça misafir takım maçtan bir gün önce, rakiplerinin gönderdiği Romanya Vapuru ile Pire'den gelmişti (Son Posta Gazetesi, 24 Haziran 1936). O günkü gazete haberlerine bakıldığında (Akşam Gazetesi, 24 Haziran 1936) Yunan takımının da olimpiyata gitmeyi arzuladığı ve bu maçı çok önemseydiği anlaşılmaktadır:

“Yunan takımı çok kuvvetlidir. Onlar da bizimkiler gibi Olimpiyada gitmek için bu maçı behemehal kazanmak mecburiyeti ve azindedir.”

Ekseriyeti kadın olan (Cumhuriyet Gazetesi, 25 Haziran 1936) seyirci topluluğunun¹¹ ve en üst düzey spor insanların doldurduğu Beyoğlu Halkevi salonunun parkesine çıkan iki takımın mücadelesi başlamadan önce kaptan Naili Moran orada bulunanlara Yunanlıları niçin ve nasıl getirdiklerini, basketbol sporunun ülkedeki kısa tarihini anlatırken izleyenlerin neler hissettiği, o gece salonda bulunan ve ertesi gün maç haberini hazırlayan gazeteci Recep Ali Doğan'ın “..Yunanlılar sahaya çıktıklarında bizden daha uzun ve daha cüsseli idiler. Herkes neticeden endişe ediyordu...” (Spor Postası, 29 Haziran 1936) cümlesinden anlaşılabilir ki bu “neticeden endişe etme” dönemin sporunda, sporu yönetenler ve sporu yapanlar arasındaki kopukluktan kaynaklanan bir yönetsel kronik rahatsızlık şeklinde merkezdeki yöneticilerde de görülüyordu. “Kendi ırkının üstünlüğünü” spor sahasında ispata hazırlanan Alman temsilcilerinin ev sahibi olduğu Berlin Olimpiyatı'na giden takımları ve sporcuları da bu nedenle çeşitli bahanelerle eliyorlar, gidecek dal ve sporcu sayısını olabildiğince düşük tutuyorlar, hatta bir ara futbol takımının bile götürülmeyeceği kararını veriyorlardı.

Böyle bir psikolojik ortamda maça Sadri'nin faul atışından kazandırdığı sayı ile başlayan milli takım ilk çeyreği 6-4, devreyi ise ikinci çeyrekte rakibe sayı şansı vermeyerek 13-4 bitiriyordu. Maç öncesi günlerde ve maç başlarken bilinmezlikten kaynaklanan çekinceler yerini mutluluk ve heyecana bırakıyor, üçüncü çeyrekte 40-8 gibi inanılmaz bir fark ortaya çıkıyordu. İzleyenlerin çılgınca alkışları arasında maç 49-12 bitiyor, milli takım kendileri hakkındaki kritik kararı verecek olan TSK Başkanı önünde, ilk maçında 49-12'lik bir “Yunan” galibiyeti alıyordu (Spor

¹¹ Spor Postası, no:59, 25 Mayıs 1935, s.6. Bu kitlede bahsedilen “ekseriyet” muhtemelen o dönem Beyoğlu Halkevinde Salı, Cuma ve Cumartesi günleri çalışan spor eğitmeni Mübeccel (Hüsameddin) ve öğrencileri ile Naili Moran'ın özel kurs olarak

verdiği zayıflama ve form idmanlarına gelen kadınlardır. Saha içi liderlik ve yönetsel yeteneklerinin yanında kaptan Moran tribünün oluşumunda da merkez ve lider olma konumunu koruduğu görülüyor.

Postası, 29 Haziran 1936). Maçın ertesindeki günlerindeki gazete ve dergi haberleri övücü sözlerle bu “bilinmeyen” spordaki galibiyetten bahsederken aynı zamanda Yunan takımının neden geldiğini açıklıyor ve bu maçın sonunda milli basketbol takımının Olimpiyata götürülmesinin “artık bir zaruret” olduğu belirtiliyordu:

“Yunan milli basketbol takımının şehrimize davet edilmesi, Türk basketbolcularının hakiki varlığını ortaya koymak içindi. Birçok spor gruplarının Berlin Olimpiyatı’na gitmesi kararı verildiği halde basketbolcular bundan mahrum edilmek istenmişti. Türk Spor Kurumu bunda biraz da haklı idi. Çünkü şimdiye kadar basketbolcularımız ecnebi bir takımla temas etmek imkanı bulamamışlar, kendilerini göstermemişlerdi. İşte bu maksatla Yunan takımı şehrimize çağrılmıştır...Yunan federasyonu, buraya gönderdiği basketbol takımını Berlin Olimpiyatı’na gönderecektir. Bu takımı dört misli bir sayı farkı ile mağlup eden Türk takımının da Olimpiyata gönderilmesi zannederiz ki artık bir zaruret olmuştur...” (Cumhuriyet Gazetesi, 25 Haziran 1936)

Maçın sonucunun birçok gazetede yayınlanması ve zafer olarak sunulmasından açıkça anlaşılan sonuç, bu galibiyetin milli takımı Berlin’e gönderme kararında oldukça etkili olduğudur. Öyle ki artık gazete haberleri basketbol takımından açıkça “Berlin olimpiyatına” hazırlanan takım diye bahsetmektedir:

“Basketbolde Yunan milli takımını 49-12 gibi bariz bir farkla mağlup ettik” (Tan Gazetesi, 25 Haziran 1936)

...

“Yunan basketbolcuları mağlup oldu

Berlin olimpiyatına hazırlanan Türk Milli takımı maçı 12-49’la kazandı.” (Akşam Gazetesi, 25 Haziran 1936)

26 Haziran’da oynanması planlanan ve bir gün rötar ile 27 Haziran akşamı yine Beyoğlu Halkevi Spor Salonu’nda oynanan İstanbul (Galatasaray) – Atina maçından önce Naili Moran izleyicilere *“basketbolcuların da Berlin’e götürüleceği kararının verildiğini”* (Cumhuriyet Gazetesi, 28 Haziran 1936) bildiriyordu. Üç gece önceki hezimetin acısını çıkarmak için olağanüstü bir hırs ile oynayan konuk ekip, amacına ulaşmış olmanın verdiği rahatlıkla sahaya çıkan kaptan Moran’ın kulüp takımı karşısında maçı 27-19 kazanıyordu. İlginç dikkate değer olan şey Yunanlılar döndüğünde Atina gazetelerinin bu maçı “milli maçı”

olarak gösterip 49-12’lik asıl maçı hiç bahsetmemesi ve kazanılan zaferle Yunan takımının Türk seyircileri kendilerine hayran bıraktığını söylemesidir (Spor Postası, 6 Temmuz 1936).

Aslında tam da bu noktada zihinlerde şöyle bir soru oluşabilir. Madem tüm masrafları bir taraf karşılayarak bu maçı organize ediyor ve onlar için bu kadar kritik bir maçı, o zaman rakip takım, yani Yunanlılar maçı bilerek kaybetmiş olabilirler mi? Bu sorunun kesin cevabı net bir “hayır” olacaktır. Çünkü olimpiyata katılacak Yunan takımı için de bu maçı en az rakipleri kadar ehemmiyet arz etmektedir. Hele ki maçı “Türklere” karşı olduğunda bu şekilde bir mağlubiyet ve bu sayı farkı kesinlikle kabul edilemez bir durumdur. Üstelik Atina gazetelerinin bilgi blokajına karşın hezimet olarak kabul edilen bu maçı sonrası muhtemelen Yunan federasyonu karar değiştirmiştir. Çünkü Ağustos ayında Berlin’deki basketbol takımları arasında Yunanistan basketbol takımı yoktur. Tüm bunlar göz önüne alındığında bu tarz bir danışıklı dövüş ihtimali içeren komplote teorininin gerçek olması ihtimal dışıdır.

5. Berlin ve Sonrası

O güne kadar yapılan olimpiyat oyunlarının tesis ve organizasyon bakımında en büyüğü olan Berlin Olimpiyat Oyunları, ırkçılığa ve politikaya tam olarak bulaştırılan, her hazırlığında propaganda amacı güdülen ilk olimpiyat olmuştur.¹² Türkiye’ye gelip hazırladığı rapor ile bilinen, Berlin Olimpiyat Komitesi Başkanı Carl Diem’in fikri olarak ilk kez yapılan bir yenilikle Yunanistan’ın Olimpia bölgesinde tutuşturulan meşale, çeşitli ülkelerden 3.075 atlet tarafından taşınmak suretiyle (Koryürek, 2000) Berlin’e getirilmiş ve olimpiyat ateşi, Hitler’in açılışı bizzat yaptığı gün Alman atlet Şilkin tarafından tutuşturulmuştur (Ulus Gazetesi, 2 Ağustos 1936). Sadece Berlin sınırları içinde izlenebilse de televizyondan canlı yayınlanan ilk olimpiyat olması da Berlin’i farklı kılan unsurlardan bir diğeridir.

Federasyon Başkanı Prof. Süreyya Genca’nın önderliğinde, Galata rıhtımından kalkan Romanya Vapuru ile Berlin yoluna çıkan basketbol kafilesi eleme usulü yapılan maçlarda ilk turda oynağı ilk maçı kaybediyor, son şansı olan baraj maçını da kazanamadığı için turnuvaya yaptığı iki maçı ardından veda ediyordu. Başta futbol olmak üzere mücadele edilen neredeyse tüm dallarda uğradığı hayal kırıklığını gürüşte alınan bir altın ve bir bronz madalya ile biraz olsun unutan Türk kafilesi yurda döndüğünde, aldığımız ilk altın madalya olmasından ötürü ve *“ardı arkası kesilmeyen mağlubiyetlerin arasında bir zaferi başararak 18 milyonu sevince boğduğu için”* (Spor Postası,

¹² Sadece organizasyon anlamında değil oyunlar sırasındaki olaylar da bu durumu doğrular.

1936 Berlin Olimpiyatları süresince Almanlar her şeyi çok iyi planlamış ve kurgulamıştı, Yahudi düşmanlığına yönelik herhangi bir olayın çıkmasına izin verilmedi. Hitler, oyunların ilk gününde sonuçlanan gülle ve cirit atmada kazanan Alman atletleri Şeref Tribünü’nde 110.000 seyircinin seyircinin gözleri önünde tebrik ederken, 100 metre yarışlarında Amerikalı siyahi atlet Jesse Owens’in kırdığı rekor sonrası stadyumu terk etmiştir. IOC

tarafından Hitler’e tebrik edecekse her milliyetten madalya kazananı tebrik etmesini, aksi halde kimseyi tebrik etmemesi yönünde uyarı yapılmış, Hitler ise bu uyarıdan sonra hiçbir şampiyonu tebrik etmek için Şeref Locası’na çağırılmamıştır. Sadece yöneticilerin tutumu değil izleyicilerin tutumu da kimi zaman ırkçı öğeler içermektedir. Koryürek, C. (2000) Olimpiyadlar, TMOK Yayınları, İstanbul.

17 Ağustos 1936). güreş haricinde tüm dallar şiddetle eleştirilmeye başlanıyordu. İlimli eleştirilerin temel noktasını atletizm takımının götürülmemiş olması ve aslında tüm sporlarının temelini “atletizm” olması ile ülkede atlet sporcu yetişmemesi oluştururken, “...spor demek her şeyden evvel atletizm demektir” (Akşam Gazetesi, 5 Ağustos 1936) şeklinde sıkça yer alan görüşler ile bu nispeten ilimli eleştirilerin merkezinde durmaktadır. TSK'nın spora bakış açısını düşündüğümüzde bu eleştirilerin aslında doğrudan sporcuların başarısızlığına değil rekabetçi ve elit sporun dışlanmasına bağlanabileceği gibi, beden terbiyesi projesi olarak ve kitleler için, faydalı amaçlarla yapılmasını hedefleyen dönem politikalarını meşrulaştırma çabası olarak görülmelidir.

Eleştirinin boyutunu epeyce arttıran kimi gazetelerde “panayır kafilesi” olarak adlandırılan (Spor Postası, 17 Ağustos 1936) sporcuların başarısızlığının ardından “hiç olmazsa hayal bile edemeyecekleri yerleri bu vasıtayla görmüş oldular”, “...bir memleket için o kadar lüzumlu ve hayati bir faaliyet olan spordan bizi nefret ettirdiler” (Akşam Gazetesi, 8 Ağustos 1936) gibi yorumlar her ne kadar küçük düşürücü ifadeler olsa da olumu yönden bakıldığında mağlubiyetlere rağmen sporcuların, kendi dallarında en üst düzey takımlarla iletişim kurması, o spor dalının gelişimi açısından oldukça faydalı olmuştur ki ilk defa böyle bir şans bulan basketbolcular için bunun değeri kat be kat fazladır. Basketbolun mucidi Amerikalılar, ilk kez olimpiyat seviyesinde oynanan basketbol turnuvasının da şampiyonu olmuşlar, teknik ve taktik açıdan diğer takımlarla kıyaslanmayacak olan seviyeleri sayesinde izleyenleri kendilerine hayran bırakırken rakip sporcuların da bu yolda mesafe kat etmek için önlerine örnek sunmuşlardı. Kuşku götürmeyecek şekilde başta Naili Moran olmak üzere de “sporun içindeki spor adamları” bu tecrübeden alabilecekleri en fazla faydayı almıştır.

Fakat TSK ile somutlaşan, sporda 1936-1938 ara rejiminden sonra CHP, spordaki her olayın parti içinde kişisel bir hesaplaşmaya dönüşeceği, içinden çıkılmaz bir sürece girmiş ve 22 Ekim 1938'de Beden Eğitimi Genel Direktörlüğü'nü kurularak Türk sporu doğrudan devlet kontrolüne geçirmiştir. Yedinci madde uyarınca mevcut federasyonlar lağvedilirken atletizm, futbol, güreş su sporları gibi bazı dallarda yeni federasyonlar kurulmuş, basketbol ise tenis, voleybol ve hentbol gibi diğer sporları da kapsamına alan Sportif Oyunlar Federasyonu içinde yönetilmeye devam etmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'na doğru giden süreçte merkezileşmesini tamamlayan ve doğrudan devlet kontrolüne geçen Türk sporu, giderek militarist bir yaklaşımla ele alınmaya başlamış, hatta faydalı ve faydasız sporlar olarak dallar arası fikişsel bir hiyerarşi bile

yapılmıştır. Buna göre sprint ve maraton, askerlikteki uzun yürüyüş ve koşulara; gülle atma el bombası atmaya, engelli koşu düşman siperlerinden zıplamaya, binicilik ve bisiklet bir cepheden diğer cepheye ulaşımaya, yüzme ve yelken sporları da deniz savaşlarındaki koşullara insanı hazırladığından faydalı olarak nitelendirilirken futbol, basketbol gibi içinde rekabet barındıran takım sporları faydasız olarak görülmüştür (Akın, 2005). Ülkede yetkin spor adamları varken, Tümgeneral Cemal Tahir Taner “ordu ile ilişkisi devam etmek” şartıyla ve üniformasıyla ilk BTGD başkanı olarak göreve başlamış, kurul da emekli subaylardan ve Adnan Menderes gibi merkezîyetçi siyaset adamlarından oluşturulmuştur.¹³ 30 Nisan 1940 tarihli Beden Terbiyesi Kanunu ile de “mevcut ya da yeni kurulacak bütün kulüplerin, komutanı Beden Terbiyesi Genel Direktörü olan askeri bir hiyerarşiye tabi olmaları” istenmiş, basketbol rekabet ve takım sporlarının yeniden yükselişe geçeceği savaş sonrası döneme kadar bir “uyku” evresine girmiştir.

6. Değerlendirme ve Sonuç

Cumhuriyet rejiminin ilk döneminde siyaset, sporu doğrudan yönetmek adına politikalar üretip spor yönetimini merkezileştirmiş olsa bile, tek bir aktörün dahi neleri değiştirebileceğini gösteren bir örnek olması açısından Naili Moran ismi önemlidir.

Bireylerin spor hayatına etkisinin bu denli yüksek olduğu bir dönemde sadece kurumların değil bireylerin ne yaptığını da incelemek bir tarihçilik biçimidir. Elbette ki bu çalışma bir mikro tarih çalışması olarak Naili Moran'ın hayatını merkeze alarak kurgulanmamıştır fakat ilk Türk milli basketbol takımının oluşumundan bahsederek tek başına Naili Moran'ın etkisini incelemek ile takımın kuruluş motivasyonunu incelemek aynı şey haline gelir. Berlin Olimpiyat Oyunları'na katılmak adına tek başına bu takımı kurma hedefiyle yola çıkması, merkezi siyasi otoriteyi ikna etmesi, bu ikna süreci için uluslararası temasları gerçekleştirip maçlar organize etmesi, takımın kaptanının sadece sahada değil saha dışında da incelenmeye değer bir liderlik figürü olduğunu göstermektedir.

İster Polonya maçı öncesi bir antrenman maçı olarak düşünsün, isterse de Polonyalılar'ın gelmeme ihtimalini öngörüp bir “B planı” olarak çağırılmış olsun, Yunan milli takımını da aynı dönemde davet etmesi, ilk Türk milli basketbol takımının varoluşsal açıdan kaderini belirlemiştir. Bu nedenle Moran'ın liderlik dehası ayrı bir çalışmada incelemeye değerdir.

Devletin tek ve mutlak karar verici olarak betimlendiği dönemin spor tarihinde kurumsal yapı üzerinden yapılan

¹³ Bu noktada kurulda ismini gördüğümüz spor adamı Burhan Felek'i hariç tutmamız gerekmektedir. 1935 Balkan Olimpiyatlarında konuk devlet adamlarına bile zor yetecek protokol tribününden CHP il teşkilatının yüksek sayıda yer istemesi Felek'i zor duruma sokmuş, neden bunun olmayacağını açıklamaya çalışsa da parti bunu bir hesaplaşmaya dönüştürüp

TSK'nın kurulmasının ardından ilk işlerinden biri Felek'i atletizm federasyonu başkanlığından almak olmuştur. Üstelik Burhan Felek bir parti üyesidir ve ona rağmen bu haksız muameleye maruz kalmıştır. Herhalde onu BTGD kuruluna almak da bu yanlışın bir telafisi olarak, bir özür olarak görülebilir.

tüm analizler değerli olmakla beraber bu bireysel figürleri ve etkilerini es geçmektedir. Bu çalışma, disiplinlerarası bir emek ile aslında es geçilen sporun politik tarihi ve daha özeld e ise bireylerin ya da sivil toplumun bu süreçteki etkilerini araştırma alanı olarak seçen bir örnek araştırma olma iddiasını taşır.

Bu açıdan spor tarihinin tek değil çok katmanlı bir yapısı olduğunu bilmek gerekir. Tek merkezden verilen kararlarda gerek bu kararlara rağmen yapılan işler gerekse bu kararları veren odakta dahi kişilerin etkisi yine incelemeye konu olabilecek ölçüde büyüktür. Bu çalışmanın konusu olmasa da basın alanındaki figürler yine böyle bir birey odaklı tarihçiliğin araştırma alanı olma potansiyelini taşır. Kurumların verdikleri karar spor hayatını büyük ölçüde şekillendirmiştir ve kurum odaklı çalışmalar elbette ki bir akademik değer taşır. Araştırmacının yapabileceği akademik değer taşıyan bir diğer şey ise bu kararların hem alınış nedenleri hem de sonucunda ortaya çıkan tarihsel olaylardaki kişileri de tarihin konusu yapmaktır.

Gelecekte siyaset bilimi içerisinde sporun, spor bilimleri içerisinde ise tarih ve siyaset biliminin odak alındığı akademik çalışmalar yapıldığını görmek, bu çalışmada ortaya konan örneklerin çoğalması demek olacaktır. Bu çalışmaların artışı ile birlikte spor bilimleri içerisinde tarih alanında uzman spor bilimcilerin, uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi içerisinde de sporun politikası alanında uzman kişilerin sayısı artacaktır. Bu çerçevede sporun politikası da ilerleyen yıllarda bir disiplinlerarası çalışma alanı olma potansiyelini barındırır.

Ekonomik, kültürel ya da sosyal içerikli tüm yapısal sorunlarda olduğu gibi spor yönetimi konusundaki yapısal sorunların da kökeni tarih içerisinde ve kuruluş yıllarındaki kurumsal yapının oluşumunda aranmalıdır. Cumhuriyet tarihinin ilk yıllarını, imparatorluğun son dönemindeki modernleşme çabalarının başlangıcındaki sürekliliği de göz ardı etmeden ele alarak araştırmak, günümüzün sorunlarına cevap arayanlar için bir yöntem olarak bu makalede sunulmuştur.

Kaynaklar

- Acun, N. “*Spor Yıldızlarımızla Başbaşa*”, Spor Postası, no:59, 25 Mayıs 1935, 6
- Akın, Y. *Gürbüz ve Yavuz Evlatlar*. İletişim Yayınları. İstanbul, 2004.
- Akın, Y. Cumhuriyet Döneminde Beden Terbiyesi ve Spor. *Toplum ve Bilim*, sayı 103, 2005. 53-92.
- Atabeyoğlu, C. *Türk Basketbolu*. İstanbul, 1970.
- Atabeyoğlu, C. *Türk Basketbol Tarihi*. Türk Spor Vakfı Yayınları, 1986.

- “*Basketbolcular Berline Gitmiyor*”, Son Posta Gazetesi, 2 Haziran 1936, s.8.
- “*Basketbolcular Olimpiyada Gitmeyecek*”, Cumhuriyet Gazetesi, 2 Haziran 1936, s.6.
- “*Basketbolde Yunan Milli Takımını 49-12 Gibi Bariz Bir Farkla Mağlup Ettik*”, Tan Gazetesi, 25 Haziran 1936, s.5.
- “*Basketbol Maçını Kazandık*”, Son Posta Gazetesi, 25 Haziran 1936, s.9
- “*Basketbol Takımımız Yunanlılarla Karşılaşacak*”, Cumhuriyet gazetesi 18 Haziran 1936, s.6
- “*Basketbol Takımımız Yunanlıları 49-12 Yendi*”, Cumhuriyet Gazetesi, 25 Haziran 1936, s.6
- “*Berlin Olimpiyadları Dün Başladı*”, Ulus Gazetesi, 2 Ağustos 1936, s.1.
- “*Berlin Olimpiyatlarına Gidecek Sporcular*”, Tan Gazetesi, 2 Haziran 1936, s.3.
- “*Bizde de Spor Böyle Olur*”. Spor Postası. no.119. 20 Temmuz 1936, 2.
- Doğan, R. A. “*Basketbolda İlk Maçı 49-12 Kazandık İkincisini 27-19 Kaybettik*”, Spor Postası, Sayı: 116, sayfa 13, 29 Haziran 1936.
- “*Dün Geceki Basketbol Maçını Yunanlılar Kazandı*”, Cumhuriyet Gazetesi, 28 Haziran 1936, s.6
- Fişek, K. *100 Soruda Türkiye Spor Tarihi*. Gerçek Yayınevi. İstanbul, 1985.
- Fişek, K. *Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi: Dünyada-Türkiye’de*, no:445, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1980.
- “*General Ali Hikmet Ayerdem’in Beyanatı*”, Tan Gazetesi, 21 Haziran 1936, s.5.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014.
- İslamoğlu, A. H. ve Almaçık, Ü. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Beta Yayınları. İstanbul, 2013.
- “*İstanbulda Yapılmış Olan Basketbol Maçları İçin Yunan Gazetelerinin Acayip Neşriyatı*”, Spor Postası, sayı 117, sayfa 7, 6 Temmuz 1936.
- Karasar, N. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Nobel Yayıncılık. Ankara, 2012.
- Koryürek, C. *Olimpiyadlar*. TMOK Yayınları, İstanbul, 2000.

Moran, N. “*Türk Basketbolünü Berlinde Tanıtacağız*”, Spor Postası, no.39, 5 Ocak 1935, 15.

“*Olimpiyadlar Faciası*”, Akşam Gazetesi, 8 Ağustos 1936, s.3.

Oran, B. *Türk Dış Politikası*. cilt 1. İletişim Yayınları. İstanbul, 2008.

Özmaden, H. *Cumhuriyet Dönemi İlk Spor Teşkilatı Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı(1922-1936)'nın Yapılanma Sürecinde Beden Eğitimi ve Sporun Fonksiyonları, Fonksiyonlardaki Değişimler ve Toplumsal Hayata Etkileri*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi. 1999.

“*Polonya Basketbol Takımı Şehrimize Geliyor*”, Cumhuriyet gazetesi, 5 Haziran 1936, s.6

“*Polonya Basketbol Takımı Geliyor*”, Son Posta gazetesi, 11 Haziran 1936, s.10.

“*Polonya Basketbol Takımı Geliyor*”, Cumhuriyet gazetesi 12 Haziran 1936, s.6

Spor Postası, no:123, sayfa 2-3, 17 Ağustos 1936.

“*Türk- Yunan Basketbol Maçı*”, Son Posta Gazetesi, 24 Haziran 1936, s.8

“*Umumi Merkez Başkanının Beyanatı*”, Cumhuriyet gazetesi, 21 Haziran 1936, s.6

“*Ya Kazansalardı?*”, Akşam Gazetesi, 5 Ağustos 1936, s.3.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık. Ankara, 2008.

“*Yunan Basketbol Takımı*”, Cumhuriyet gazetesi, 11 Haziran 1936, s.6

“*Yunan Basketbolcuları Mağlup Oldu*”, Akşam Gazetesi, 25 Haziran 1936, s.4

“*Yunan Milli Basketbol Takımı Geldi*”, Akşam Gazetesi, 24 Haziran 1936, s.7